

Men hvis FSS i videnskabelighedens navn virkelig vil fastholde, at han i sin doktorafhandling analyserer sine motiver til at skrive om frihed, autoritet og offerrolle, så må man konkluderende betegne ham som uvederhæftig. Selvom der er tale om en doktorafhandling, der behandler den uhyre relevante problemstilling ”offerrollens betydning for autoritet og frihed”, får jeg som konsekvens af ovenstående kritiske kommentarer lyst til at sige: Om igen!

Det kan ikke udelukkes, at Finn Spangsberg Storgaard er en god psykoanalytiker i sit virke på Helgenæs, men noget tyder på, at han er blevet offer for personlige motivers uransagelige veje i sin (dum)stædige jagt på argumenter for, at offerrollen er den altomfattende rod til alt ondt.

Lærke Grandjean

Uddannelse mellem humanistisk livsdannelse og arbejdsmarkedsrelevant kompetenceudvikling

Martha C. Nussbaum: Not For Profit: Why Democracy Needs the Humanities, Princeton University Press, 2010, 192 sider, 15,95 USD.

Den amerikanske filosof Martha Nussbaum har begået et lille manifest, der passioneret argumenterer for nødvendigheden af humaniora og den humanvitskabelige samfunds- og livs-tilgang i uddannelsessystemet. Udgangspunktet for manifestet er Nussbaums samtidsdiagnosticering af en verdensomspændende krise i uddannelsessystemerne, som ifølge hende har et massivt omfang med voldsomme implikationer, men som alligevel foregår nærmest ubemærket. Alarmen over skriget i stilhed skyldes den grad, hvormed især humaniora skubbes til side på alle niveauer i uddannelsessystemet og i samtlige dele af verden, til fordel for et ensidigt teknologisk fokus på instrumental og arbejdsmarkedsmarkedsrelevant kompetenceudvikling, der er indkapslet i et er-

hvervs- og nationaløkonomisk vækstrationale. Miséren i denne udvikling er, at uddannelsessystemet er ved at blive en industriel pølsefabrik, som fremavler sjælløse profitmagere med en stump forestillingsevne, fordi humaniora lige netop varetager en væsentlig opgave i de demokratiske samfunds uddannelsessystemer med at danne kritiske individer med en kultiveret forestillingsevne og socialisere dem til civiliserede samfundsborgere. I sidste ende er resultatet at uddannelsessystemet ikke længere varetager den vigtige funktion i et demokratisk samfund med at forberede mennesker til en livsduelig og meningsfuld tilværelse i den sociale virkelighed som aktive medborgere, og dette resultat er ifølge Nussbaum en trussel for demokratiets overlevelse.

Mere præcist viser humaniora sig ifølge Nussbaum at udgøre et værn mod samfundsudbredelsen af den form for narcissisme, der indebærer en projektivt dehumaniserende og deindividualiserende patologisk foragt for det andet menneske som et simpelt objekt, der kan manipuleres, stigmatiseres og domineres. Det gør humaniora så lige præcist ved at give mennesket mulighed for at erkende,

at dets egen og andre menneskers svaghed og hjælpeløshed ikke er skamfuld men et menneskeligt grundvilkår, der kalder på genuin omsorg for andre ud fra en empatisk erkendelse af, at vi er gensidigt forbundne. Denne idé henter Nussbaum fra Rousseaus skrift om pædagogik, som indeholder tanker om, hvordan barnets svaghed og hjælpeløshed kan føre til etisk deformation og grusom adfærd, hvis den ikke gelejdes i en mere produktiv retning. Ifølge Nussbaum handler denne produktivitet om frembringelsen af det følelsesmæssigt stærke autonome individ, som samtidig erkender sin forbundethed med andre, mens narcissismen i dens egoskrobelighed nemt fører til blind autoritetstro og underkastelse under voldelig gruppeadfærd, og dette gør sig aktuelt gældende i den blinde forfølgelse af en elite, hvis mål er transnationale investeringer og teknologisk udvikling. Således argumenterer Nussbaum for, at denne menneskelige kontrast imellem den antimoralske narcissist og den moralske humanist afspejler en aktuel modsætning imellem et teknologisk vækstparadigme og det såkaldte human development paradigme,

der ikke bare er en modsætning imellem inkompatible prioriteringer af 'uddannelse for økonomisk vækst' og 'uddannelse for demokrati' men ligefrem det reelle udtryk for civilisationernes indre sammenstød. På trods af den markante kritik af den økonomiske vækstmodel, argumenterer Nussbaum videre for, at modellen dog ikke bør afskaffes, idet et moderne demokrati forudsætter eksistensen af en stærk økonomi og et kendskab blandt borgerne til den globale økonomi, og idet den økonomiske samfundsinteresse omvendt forudsætter humaniora, fordi økonomisk vækst kræver kreativitet og innovation. Uddannelsessystemet behøver derfor ikke at bygge på et interessevalg imellem fremme af profit og fremme af medborgerskab, idet det blomstrende erhvervsliv drikker af den samme kilde som det blomstrende demokrati. Koblingen mellem humaniora og åren for kreativitet bygger Nussbaum op af Winnicotts udviklingspsykologiske teori om legen og Tagores brug af sokratisk pædagogik til kultivering af sympati, og hermed tegnes et billede af humaniora som modsætningen til en instrumentel faktalæring,

der på den ene side altså antages at legemliggøres i det økonomiske vækstparadigme, og på den anden side åbenbart er fremmed for det selv samme paradigme. Den etiske legitimitet af Nussbaums manifest består i, at den moralske humanist er i stand til at overskride den fremmedgørende og objektiviserende forholden sig til den anden, men præmisserne for manifestet viser sig at bestå i en kraftig polarisering af en andethed, som rummer en uklar sammenkædning af patologisk narcissisme, massepsykologisk selvforblændelse, skolastisk pædagogik, moderne teknologi og økonomiske vækstinteresser. Samtidig ender manifestet med et forsvar for en sammenkobling mellem demokrati og økonomisk vækst, der er knyttet til en selvforblændende udlægning af kernen i humaniora, som man selv skal være moralfilosof for at kunne lade sig føre med af. Mens Nussbaum begynder bogen med en meget interessant og yderst relevant kritik af den indflydelse, som det økonomiske vækstparadigme har på den aktuelle udvikling af uddannelsessystemet, ender hun samtidig selv med at forfægte en position inden for det nuværende vækst-

rationale og svigter dermed at levere det nødvendige grundlag for en reel reformering af uddannelsessystemet.

Anders Dræby Sørensen

Agamben, Agamben og mere Agamben: Eden og nøgenheden

Giorgio Agamben: Nøgenhed, oversat og med efterskrift af Lars Östman (og billeder), Forlaget Anis 2012, 176 sider, 248 kr.

Sprogets sakramente. En arkæologi for eden (Homo sacer II,3), oversat og med forord af Søren Gøsvig Olesen, Forlaget Wunderbuch 2012, 120 sider, 229 kr.

Dette er en anmeldelse af to nye oversættelser af den italienske filosof, jurist og idéhistoriker Giorgio Agamben (f. 1942). *Nøgenhed* er en oversættelse af tekstsamlingen *Nudità* fra 2009, som er en samling af kortere tekster og essays, hvoraf nogle bygger på forelæsninger. På nær teksten *Hvad er det samtidige?*, som tidligere er blevet udgivet i Agambens *Hvad er et dispositiv?* – og to

andre essays, Forlaget Slagmark 2010, er teksterne nye på dansk. *Nøgenhed* er som sådan et enkeltstående værk med en masse små analyser, der (næsten) alle kredser om (den nøgne) krop. *Nøgenhed* kan dog med stor fordel læses, som også oversætteren Lars Östman gør opmærksom på i sit fine efterskrift (der er (en del) længere end den længste Agamben-tekst), som en del af Agambens *Homo sacer* projekt, hvor spørgsmålet om det nøgne liv netop spiller en afgørende rolle. *Sprogets sakramente* fra 2008 er derimod formelt en del af *Homo sacer* serien (helt præcist nr. II,3), der indtil videre omfatter *Homo sacer. Den suveræne magt og det nøgne liv* (1995), *Resterne fra Auschwitz. Arkivet og vidnet* (*Homo Sacer* III) (1998), *Undtagelsestilstand* (*Homo sacer* II,1) (2003), *Riget og berligheden* (*Homo sacer* II,2) (2007), og altså så *Sproget sakramente* (*Homo sacer* II,3) og nu også de helt nye *Den højeste fattigdom. Klosterregler og livsform* (*Homo sacer* IV,1) (2011) og *Opus dei. Embedets arkæologi* (*Homo sacer* II,5) (2012). Både *Sprogets sakramente* og *Nøgenhed* skriver sig dermed også ind i den drejning Agamben tog særligt fra *Riget og berligheden* fra et fokus på romerretten til i høj grad at koncentrere sig